

”En handlingskraftig kultur baserad på mänskliga rättigheter” *Tal av Inez McCormack*

Tack så mycket för att ni har bjudit in mig att tala på Riksteaterns kongress. Det är en ära att ha blivit inbjuden till denna dag.

Jag har stor respekt för en konstnärlig institution som inte bara definierar sina visioner i att skapa bra konst, utan även vill öka tillgängligheten till denna konst.

Ni har satt standarden för hur man organiserar sig och för hur man använder sin kreativitet i att förmedla berättelser och historier som traditionellt sett inte görs på teatern.

Idag kommer jag mest att fokusera på dem som inte vet än vad som försiggår innanför dessa dörrar och hur det kan bli en del i deras kulturella vardag.

När jag kom hit första gången, vilket vissa av er kanske vet redan, var det för att uppträda i Riksteaterns uppsättning av den dokumentära teaterpjäsen SEVEN.

SEVEN handlar om sju olika kvinnor från olika delar av världen som sätter sina liv och levebröd på spel för att stå upp för kvinnors rättigheter.

Likt alla kvinnor i SEVEN, har mitt arbete baserats på att bevittna hur människor har kapacitet att klara mer än vad de egentligen ska behöva, då de lever under de värsta levnadsförhållanden man kan tänka sig.

Förändring kan inte göras *för* människor; det måste göras *med* dem om det ska vara av hållbart värde. Detta är lärdomen som kommer av en livslång resa som har inneburit att organisera kvinnliga arbetare som inte ansågs något värda, de tidigaste stegen av kvinnorörelsen, den tidiga medborgerliga rättighetsrörelsen i Nordirland, och trettio år av hårt arbete för jämlikhet och mänskliga rättigheter som jag har varit involverad i.

All denna erfarenhet har varit viktig för utformandet av föreskrifterna i Good Friday Agreement som är fredsöverenskommelsen.

Som ni kanske anar har arbetet för att avslöja och motarbeta orättvisor varit lika populärt som att kämpa för arbetarrörelsen, för mänskliga rättigheter och för kvinnors rättigheter.

Jag och de andra kvinnorna i SEVEN har mött ständiga smädelse och hot.

Syftet har varit att hindra oss från att avslöja den potential som exkluderade människor har och hejda den maktförskjutning som sker när människor aktivt kan vara med och forma de beslut som påverkar deras liv.

Efter att ha överlevt allt detta, kommer numera lovorden i form av hederstitlar, priser och internationellt erkännande.

Men, vad som är gemensamt för oss alla i SEVEN är att vi förstår att den bekräftelse och det utrymme vi får idag är viktigt för att hjälpa och tjäna många kvinnor i våra länder och runt om i världen.

Kvinnor som fortfarande kämpar utan erkännande och lever i skuggan av det förtryck som tillåter den dagliga förödmjukelsen av att behandlas som mindre värda.

Mitt arbete har lärt mig att synliggörandet av orättvisor inte automatiskt medför att nödvändiga förändringar genomförs för de människor som verkligen behöver det.

Denna lärdom har också de andra kvinnorna i SEVEN upplevt.

På Irland har arbetet fokuserat på de individer som bor i områden som har drabbats hårdast av konflikten och som nu är de mest exkluderade i samhället. Dessa människor har berövats tron på förverkligandet av fred och hoppet om framtid för deras barn.

Fundamentet i mitt arbete är att möjliggöra så att de mest exkluderade i samhället får samma rättigheter och kontroll över sin livskvalitet.

Både lokalt och globalt är detta en resa i att fördjupa och definiera vår förståelse för demokratiskt, ekonomiskt och socialt arbete.

Innan jag fortsätter till några frågor som kommer ur mitt eget arbete och perspektiv, och som jag vill att ni ska ta ställning till, så vill jag först lyfta fram två deltagare här idag.

Jag börjar med Carol Mack, en av de sju dramatiker/pjässkrivare från SEVEN.

Deras konstnärskap är kärnan i den berörande transformativa makten i pjäsen som gjorde dessa sju kvinnors livserfarenhet relevant för många fler än dem själva. Jag är särskilt glad att se att Carol är här idag, då hon samordnade hur pjäsens delar vävdes samman.

Jag tycker att detta har skapat pjäsens magi. Hon skrev också ett känslfullt och insiktsfullt manus om mitt liv, utifrån de långa svamlande intervjuer som jag gav, ofta på telefon sent på dagen. Idag är Carol en av mina närmaste vänner.

Jag vill också att vi ska uppmärksamma Hedda Krausz Sjögren, som koordinerade produktionen av SEVEN lokalt. Hon har varit avgörande för denna innovativa och kraftfulla produktion, SEVEN, som utmanar stereotyper och förutfattade meningar.

Men viktigast av alla, det är Ni.

Ni föreningar runt om i Sverige som gjorde det möjligt för våra berättelser att nå ut till tiotusentals människor. Från Gnosjö, där föreställningen hade sin premiär, till lokala teatrar, medborgarhus, universitet och riksdagen.

Ni har gett våra berättelser en scen, en publik och spridit en djupare förståelse för det universella i mänskliga rättigheter, utan att lägga vikt vid var man kommer ifrån och var rättigheterna har blivit förnekade. Tack för att ni är ett ombud för social förändring både individuellt och genom de lokala och regionala föreningarna!

Jag har sett hur SEVEN:s transformativa kraft, dess konstnärliga magi, verkar på olika lokala arenor utförd både av ni medlemmarna i Riksteatern, och av studenter, politiker och andra aktiva medborgare.

Av alla de föreställningar som spelats runt om i Sverige, kommer jag att tänka på ett exempel som har återberättats för mig från Katrineholms medborgarhus.

Min roll spelades av en manlig präst som jobbar mycket med gömda flyktingar. Detta har lärt mig mycket om hur man ska förstå den transformativa kraft som konst kan ha.

Jag har tagit del i diskussionerna efter föreställningarna och har förstått hur pjäsens kraft har format dessa diskussioner att fokusera på *hur* - inte *om* - denna maktlöshet ska bekämpas.

Både hur svårt det kan vara, men också hur man finner vägar för att påverka.

Det handlar om att de med makt och inflytande ska välja att stödja dem som ständigt riktar uppmärksamheten på den förändring som fortfarande behövs.

Jag var med i en sådan diskussion på Stockholms Stadsteater efter en av SEVEN:s föreställningar och där hade jag en liknande erfarenhet.

Det som är unikt med Riksteatern är hur ni tagit potentialen i dessa diskussioner utanför den traditionella teaterns väggar. Ni har möjliggjort att fler kan uppleva samtalen i samhället och i grupper över hela Sverige och utomlands.

Detta har enbart varit möjligt tack vare de lokala och regionala Riksteaterföreningarna.

Ni genomför detta arbete med hängivet engagemang med hög standard på presentation och utförande som ni erbjuder dem som kommer till Riksteaterns föreställningar. Att ni har tagit på er ansvaret för att nå ut med föreställningar till de som bor i olika kulturella och geografiska områden är i sig mycket imponerande.

Jag tror, att det finns en falsk skillnad mellan vad som anses vara högre konst producerad av en nationell teater, och vad som menas med "community" konst. Det ena uppfattas som "verklig" konst av hög kvalitet och den andra ses som lägre kvalitet.

Det som Riksteatern har gjort är att hitta vägar att förmedla konst med hög standard, när det gäller konstnärskap och framförande.

SAMTIDIGT som föreställningarna sprider sin förändringspotential genom en nationellt turnerande teater ... Utan att den konstnärliga standarden sänks eller att föreställningens budskap går förlorat.

Jag är väl medveten om er bredda repertoar av klassisk teater, musikaler, seminarier, barnteater såväl som teater som utförs av döva och för döva, och även om era projekt i Ghana, Turkiet och Palestina med barngrupper.

Jag inser den otroliga utmaningen ni har satt upp för er själva. Detta exemplifierar verkligen det tillvägagångssätt som jag har beskrivit. Hur de som har tillgång till den inneboende lyckan och förändringsprocessen i teatern använder dessa tillgångar för att göra det åtkomligt för andra. Det som jag tycker är det viktigaste i detta är "politiken" som finns i kärnan.

Att se att de som exkluderas har problem, men också se att det är inte de själva som är problemet. Man startar med att försöka involvera de som berörs mest av behovet av förändringsstrategier, för att de själva ska bli berörda och vara med i förändringen.

Det är det som är en kultur för mänskliga rättigheter i praktiken. Det är ett svårt, krävande och enormt viktigt jobb.

Det förfaller mig att det som ni gör på Riksteatern inte är att bara ställa frågorna om kraften som finns inom stor konst eller den standard som krävs för att den ska påverka, men också hur kraften kan flyttas utanför dessa dörrar.

Ni arbetar, testat och vidgar kunskapen kring *hur* detta kan förverkligas. Genom att göra detta så bidrar ni till förståelsen kring kulturell handling. Men för mig bidrar ni även till hur mänskliga rättigheter kan fördjupa vår förståelse för att utveckla demokratin.

En av anledningarna till att jag accepterade inbjudan att tala inför er, är att lära mig mer av er.

Det finns många som har tillgång till konstens förändrande kraft i sitt liv, vilket möjliggör en förståelse för kapaciteten i sin egen mänsklighet.

Jag vill argumentera att genom att göra denna möjlighet till ensamrätt fördunklar och förnekar man denna kapacitet.

För att förverkliga de värderingar som har identifierats i den allmänna deklARATIONEN om de mänskliga rättigheterna, menar jag att man måste ta ansvar för att skapa tillfällen där alla, inklusive de som kämpar mest för att överleva får tillgång till och inflytande över kulturen.

Några av de frågor som jag vill ställa är frågor som vi brottas med i organisationen jag är ordförande för på Irland, både nord och syd Irland.

Lärdomen från detta arbete har spridits till andra ställen i världen.

Det handlar om att möjliggöra för de mest utslagna i samhället, att utmana och förändra sina egna villkor genom att använda sig av en rättighetsbaserad strategi.

Jag tänker specifikt på den kamp som en grupp boende i ett höghusområde i Belfast bedriver för att utmana och förändra de oacceptabla boendeförhållanden som de lever i.

På ett effektivt sätt, genom olika kampanjer, har invånarna utmanat och förändrat omänskliga villkor: t.ex. avloppsvatten som kommer genom vattenkranen, fuktskador och förfärande villkor för barnen.

De har tvingat fram påtagligt förbättrade förutsättningar, men de offentliga institutionerna vägrar fortfarande erkänna dessa medborgare och vägrar att behandla dem som jämlika parter vid förhandlingsbordet.

Detta trots nationella och internationella erkännanden och uttalanden om att de förändringar som de har fått igenom är ett blygsamt men effektivt sätt att använda offentliga medel.

Så, det handlar inte bara om att berätta sin historia om det som är fel, utan att göra det på ett sätt som går bortom att avslöja den dagliga förnedring som de utsätts för av de ansvariga myndigheterna.

Det handlar om att påvisa sambanden mellan ett värdigt bemötande av lokala önskemål, och om att internationell bostadsstandard inte bara är en rättighet, utan också är ett effektivt sätt att använda offentliga medel.

FN:s särskilde rapportör om rätten till bostad, har beskrivit dessa människors modiga, deltagande arbete i förordet till en rapport om kampanjen. Hon bekräftar den möda som arbetet kräver för att konsekvent ifrågasätta inte bara det avvisande och föraktfulla attityderna de möter, utan även deras mod att föreslå fantasifulla lösningar. Arbetet med att skapa ansvarstagande och öppna beslutsförfaranden pågår inte bara på Irland.

Detta arbete konfronterar den ansvarlösa, institutionella makten över hela världen.

Maktmissbruket har en särskilt negativ påverkan i området där jag bor, eftersom samhället inte ser någon nytta av fredsprocessen. Avsaknad på tron att fredsprocessen är något positivt för samhället är djupt oroande. Vad vi förstår i vårt arbete är hur man kan stödja de mest utslagna i samhället till att börja tro på och förverkliga sina rättigheter. Något som alla har rätt till enligt FN:s allmänna deklaration om de mänskliga rättigheterna.

Det som jag har lärt mig från er är hur människor kan använda den makt som konsten innehåller; den makt som kan hjälpa oss alla att avslöja och förändra missförhållanden.

Det går alltid att iscensätta en "en-gångs" produktion; en dramadokumentär som är berörande och effektiv när det gäller påverkansarbete. Men den utmaning som är

djupare är att använda konstens förändrande förmåga, som bidrar till att fler kan tillgodose sina mänskliga rättigheter.

Några av de problem och frågor som jag vill ställa är:

- Hur ska de exkluderade berätta om sina historier genom metoder som kan integreras i deras vardagsliv?
- Hur kan dessa metoder återberätta den resa som de har gått igenom, från förödmjukelser till kravet att få åtnjuta sina rättigheter?

Det skulle innefatta villkoren de försöker ta itu med. Den förändring som de har upplevt i sina liv genom att konfrontera den dagliga förnedringen och använda ett rättighetsbaserat förhållningssätt. Denna förändring har möjliggjort för många en förflyttning från depressionens och förtryckets tystnad. Det har gett människor en känsla av självrespekt, beslutsamhet och fantasi.

- Hur kan dessa metoder beredas och stärka relationer med nyligen engagerade invånare?
- Hur kan konstens makt hjälpa till att göra allt detta så enkelt och tydlig som möjligt?
- Hur kan konstens makt bistå i att göra detta arbete på ett sätt som är begripligt?
- Hur kan den användas av andra som vill göra samma resa och vill bidra till att skapa en förståelse för vad som utvecklar hållbart deltagande?
- Hur kan kulturen hjälpa till att förvandla stereotyperna som är själva hjärtat i hur den institutionella makten rättfärdigar omänsklig behandling?
- Hur kan man förmå en del av de ansvariga personerna i beslutsprocesserna att engagera sig på samma sätt som ni har gjort på Riksteatern?

Detta innebär hårt och seriöst arbete både vad gäller tanke och handling. Det finns inga enkla lösningar. Ett liv med svår och tuff aktivism har lärt mig att förändring kommer från att demonstrera hur saker och ting kan göras, snarare än att försöka diskutera hur svårt det är att göra det.

Ni erbjuder en genuin kunskap till andra om hur man kan fördjupa förverkligandet av rättigheter från ett kulturperspektiv.

Tack för privilegiet att få vara här.

Talet finns att läsa i sin helhet på:

www.riksteatern.se/kongress

